

Потім оцінюють ступінь значимості різних психічних властивостей і якостей особистості для ефективного виконання даної діяльності. Для цього відповідно до проведеного опису професійних дій визначаються властивості особистості, що забезпечують реалізацію кожної такої дії і визначають ступінь важливості різних психічних функцій для досягнення кінцевого ефекту трудового процесу; тривалість завантаження психічної функції протягом усього трудового процесу. Такий аналіз дозволяє одержати середню оцінку значимості кожної психічної функції в забезпеченні окремих робочих операцій і трудового процесу в цілому, необхідну для ранжирування функцій по ступені їхньої важливості для досліджуваної діяльності, і сформулювати вимоги до професійно важливих якостей, функціям особистості [6,186].

ЛІТЕРАТУРА

1. Кпимов Е.А. Психологія професійного самовизначення. - М.: Академія, 2004. - 304с.
2. Дружинін В.Н. Психологія загальних здібностей. - Спб.: Пітер, 2002. -368с.
3. Лібін А.В. Диференціальна психологія: на перетинанні європейських, російських і американських традицій - М.: Зміст, 1999. - 532с.
4. Леонтьев А.А. Психологія спілкування. - М.: Зміст, 1997. - 372с.
5. Ільїн Е.П. Мотивація і мотиви. - Спб.: Пітер, 2002. - 512с.
6. Психологічна діагностика: проблеми і дослідження / Під ред. К.М.Гуревича. - М., 1981. - 232с.
7. Загальна психодіагностика / Під ред. А.А.Бодалева, В.В.Столина. - М.: Вид-во МГУ, 1988. - 538с.

УДК 159.9.019.4

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ

Котельницька О.Р., Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Гуманітарний факультет, напрям підготовки «Практична психологія»

Цюпрік А. Я., кандидат педагогічних наук, доцент, викладач кафедри практичної психології і педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Останнім часом спостерігається загальне зростання рівня злочинності як у країнах з помітним соціальним розшаруванням, так і у розвинутих індустріальних країнах. У нашій країні зростання різного

роду девіацій у великій мірі обумовлено незавершеністю трансформаційних процесів. Особливо непокоїть зростання кількості неповнолітніх правопорушників. Основними правопорушеннями є: грабіж, розбій, шахрайство.

Девіантна поведінка проявляється у порушенні індивідом соціальних норм і характеризується певними відхиленнями. Так, поведінка має різні види: адиктивна, делінквентна, аморальна.

Делінквентна поведінка у перекладі з латини delinquenta – гріх, хибний вчинок, провина; delinquens-правопорушник, злочинець, бунтівник; є видом соціально неприйнятної поведінки (Н.Смелзер, В.Фокс), котра включає у себе типи відхилень від норми: асоціальність та антисоціальність [2].

Асоціальність характеризується виключеністю з соціальної взаємодії, оскільки поведінка індивіда порушує соціальні норми та є соціально неприйнятною.

Антисоціальність проявляється у відсутності чутливості індивіда до суспільних звичаїв (А.Ребер). Такий тип відхилення є більш небезпечним, оскільки потенційно може завдавати більше шкоди для групи чи соціуму взагалі [3].

Делінквентна поведінка – це протиправна поведінка, котра передбачає адміністративну відповідальність; термін «кримінальна поведінка» відображає її зміст та відповідальність. Часто відрізняється вона лише наслідками. Делінквент – людина із соціальними відхиленнями у поведінці, яка здійснює вчинки, заборонені чинним законодавством та іншими нормативними актами [4]. Це переважно психічно і фізично здорова особистість з певним негативним життєвим досвідом, деформованим соціально-етичними знаннями, нездоровими звичками та потребами, обтяжена неправильним вихованням або асоціальним впливом певного середовища.

Оскільки делінквентність є категорією невизначеною, доцільно її природу розглянути у різних контекстах: органічному, особистісному, соціальному й надособистісному.

Ми ж розглянемо надособистісний контекст, оскільки в ньому найкраще розкриваються причини виникнення делінквентної поведінки. Відрізняють такі фактори ризику, як соціально-економічна нестабільність, хронічні життєві негаразди, тотальна бідність, коли щоденно доводиться боротися за власне існування, соціум, для якого нормою є високий рівень насильства та злочинності, які обумовлюють формування делінквентності підростаючого покоління.

Значне місце у надособистісному контексті займає вік. Діти вже до 5 років можуть демонструвати поведінкові проблеми. Втім, підлітковий вік є критичним для набуття делінквентності, оскільки саме у

цей період переходу від дитинства до дорослості, дитячі витівки переростають у правопорушення та у стійкі патерні поведінки. У старшому підлітковому віці (13-15 рр.) та юнацькому (16-17 рр.) найбільш поширені такі форми делінквентності як: хуліганство, крадіжки, пограбування, вандалізм, фізичне насильство (у тому числі й сексуальне), торгівля наркотиками.

Зазначають такі основні причини правопорушень неповнолітніх: соціально-економічні; несприятливе сімейне оточення; проблеми у взаємостосунках неповнолітнього в шкільному середовищі; негативний вплив позашкільного середовища; вікові особливості психіки підлітків.

Причини делінквентної поведінки відомий психолог Ч.Ломброзо вбачав у генетичній спадковості. Він, на основі проведеного спостереження за зовнішністю засуджених у різних країнах світу, зробив висновок, що всі

вони мають спільні "атавістичні" риси. До останніх Ломброзо відніс широкі скули, низький лоб, великі надбрівні дуги, приплющений ніс [1].

Важливе значення у поясненні причин делінквентної поведінки відіграє здатність підлітка до саморегуляції і самовиховання, рівень розвитку самосвідомості і самокритичності. Делінквентна поведінка підлітків виникає на тлі таких явищ, як зміни у характері стосунків з батьками та учителями, що виражаються у підвищеній конфліктності з ними, з ровесниками, група яких виступає референтною і відіграє провідну роль у формуванні ціннісно-нормативних уявлень на цьому віковому етапі.

Надособистісний контекст, на нашу думку, відіграє значну роль та формує такі фактори ризику, як соціально-економічна нестабільність, хронічні життєві негаразди, тотальна бідність, соціум, для якого нормою є високий рівень насильства та злочинності, обумовлюють формування делінквентності підростаючого покоління, виражаючись складним характером, поганими стосунками з однолітками та батьками, причина - низький рівень соціальної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белічева С.А. Складний світ підлітка. – М.: Наука, 2004. – 217 с.
2. Кон І. С. В пошуках себе. Особистість і самопізнання. – М.: Політвид, 1984. – 335с.
3. Крайг Г., Бокум Д. Психологія розвитку. – М.: Санкт-Петербург, 2004. – 940с.
4. Ханітов Р. А. Делінквентна поведінка неповнолітніх як порушення соціальних і правових норм / Соціологічне дослідження. – 2007. – 42 с.